

VÕRU MAAKONNA ARENGUSTRATEEGIA 2035+

Lisa 2 Arengustrateegia seosed teiste arengudokumentidega

Võru maakond

2023

ARENGUSTRATEEGIA SEOSSED TEISTE ARENGUDOKUMENTIDEGA

Võru maakonna arengustrateegia koostamisel on olnud sisendiks kohalike omavalitsuste, huvigruppide, kogukondade ja maakonna elanike, ettevõtjate, organisatsioonide ning erinevate ametkondade arenguvajadused. Arengustrateegia toetab maakonnaplaneeringus ja maakonna kohalike omavalitsuste arengukavades püstitatud eesmärkide täitmist. Maakonna arengustrateegia koostamisel on arvesse võetud riigi valdkondlikke strateegiaid ning arengukavasid.

Arengustrateegia seoseid teiste arengudokumentidega on käsitletud peamiselt visiooni tasandil.

1. Võru maakonnaplaneering 2030+

Võru maakonna arengustrateegia on seotud ja toetab Võru maakonnaplaneering 2030+ maakonna ruumilise arengu visiooni:

Võrumaa on atraktiivne, ajaloolist jätkuvust ja looduslähedust väärtustava ruumistruktuuriga maakond. Selgelt eristuvad siin traditsioonilised külamaastikud ning kompaktsena hoitud asulad ja linnad, mis koondavad ka mahukamat ettevõtlust ja tootmistegevust. Elanike igapäevaelu toimimine tugineb nutikate ja paindlike teenuslahenduste rakendamisel ning mugavatel ühendustel oluliste keskustega, eelkõige Võruga. Sellega on tagatud kvaliteetne elukeskkond erinevates Võrumaa piirkondades.

Samuti toetab arengustrateegia maakonnaplaneeringu tegevuskava elluviimist.

Märkus: Võru maakonnaplaneering on koostatud ja kehtestatud maakonnapiirides, mis kehtisid enne haldusreformi. Võru maakonnaga liitunud endisel Põlva maakonna territooriumil (Värskä vald, Mikitamäe vald ja Orava vald) kehtib Põlva maakonnaplaneering 2030+ planeeringulahendus.

2. Võru maakonna kohaliku omavalitsuste arengukavad

(Antsla valla arengukava 2019-2030, Rõuge valla arengukava 2030, Setomaa valla arengukava 2022-2031, Võru linna arengukava 2017-2035, Võru valla arengukava 2020-2030)

Võru maakonna arengustrateegia ja maakonna kohalike omavalitsuste arengukavad on omavahelises seoses. Kohalike omavalitsuste arengukavad toetavad ja aitavad kaasa maakonnastrateegia visiooni, strateegiliste eesmärkide, valdkondlike eesmärkide, tegevussuundade ja tegevuste täitmisele. Maakonna arengustrateegia omakorda toetab kohalike omavalitsuste arengukavades kirjeldatud visioone ja visioonide poole liikumiseks püstitatud eesmärgid ning programmide, meetmete ja tegevuste rakendamist. Maakonna arengustrateegia toob välja ka ühised eesmärgid, et saavutada visiooni „Meie maakond on õnnelike ja tegusate inimeste, rohkete võimaluste ning mitme kultuuriruumiga maa“ täitmine.

Maakonna arengustrateegia toetab kohalike omavalitsuste visioonide saavutamist. Maakonna kohalike omavalitsuste visioonid:

Antsla vald on hää väega kotus, kus on rahulolevad inimesed ja mitmekülgsed võimalused eneseteostuseks.

Rõuge on roheline, hooliv ja arenev vald, kus kõigil on hea olla. Siin elavad õnnelikud, ühtehoidvad ja kodukohta väärtustavad inimesed.

Aastal 2031 on Setomaa vald väärt elupaik ja tuntud turismi- ning kuurortpiirkond. Siin elab ja tegutseb ettevõtlik ja kokkuhoidev lasterikas kogukond. Setomaa inimesed annavad järgmistele põlvkondadele edasi elujõulise seto keele, kultuuri ning puhta looduse. Setomaa on tunnustatud mahepiirkond, kus väärtustatakse uuenduslikke ja säästvaid lahendusi. Setomaa on jätkusuutlik, jõukas ning võimekas vald, kus elavad õnnelikud ja rahulolevad inimesed.

Võru on tegus linn, kus igaühel on võimalus oma südameasja ajada ja seeläbi ennast teostada. Oma idüllilise elukeskkonnaga on Võru suurepärase koht laste kasvatamiseks. Noortel on siin huvitav elada. Siinne kogukond on kokkuhoidev, inimesed on abivalmid ja külalislahked. Omakultuurist ja kodukohast räägitakse uhkusega. Regiooni tugeva keskusena on Võru eestvedajaks töökohtade ja teenuste pakkumisel ning ühiste tegevuste algatamisel.

Võru vald on suurepärase elukeskkonnaga, tugev, arukas ja uuendustele avatud omavalitsus, mida iseloomustavad koostegemine ja tugev „meie-tunne“, tublid ja tõhusad teenusekeskused, mitmekesised ja tervist edendavad vaba aja veetmise võimalused, kaasaegne taristu ja heakorrastatud avalik ruum, tugev ettevõtlus ja „piirkonnaülesed pärlid“.

Samuti kirjeldab maakonna arengustrateegia maakondlikke ühistegevusi ja kohalike omavalitsuste investeeringud, mis on esitatud maakonna arengustrateegia tegevuskavades.

3. Regionaalse arengu tegevuskava

Regionaalse arengu tegevuskava eesmärgiks on tugevdada valdkonnapoliitikate tegevusi riigiregionaalarengu võtmeväljakutsete lahendamisel, panustades nii „Eesti 2035“ regionaalset arengut puudutavate arengusihptide elluviimisse, ning luua alus nende protsesside edasiseks seireks.

Tegevuskava keskendub kolmele põhiülesandele:

- määratleb riigi regionaalse arengu peamised juurprobleemid, seostades need „Eesti 2035“ strateegiliste sihtide ja seiremõõdikutega;
- jälgib regionaalarengu hetkeolukorda ja arenguid juurprobleemide lõikes ning strateegia „Eesti 2035“ arengusihptide suunas liikumist regionaalse tasakaalustatuse vaatenurgast;
- koondab 4 järgneva aastaks ja seire käigus perioodiliselt uuendatavasse rakendusplaani olulisemad valdkonnapoliitikate tegevused, millel on arvestatav mõju regionaalse arengu juurprobleemide lahendamisele, täpsustab nende oodatavad väljundid juurprobleemide leevendamisel ning jälgib ühtlasi nende tegevuste elluviimist.

Kagu-Eesti tegevuskava 2030

Kagu-Eesti tegevuskava tegevussuunad

Hetkeolukorda, arengueeldusi ning tulevikuperspektiive silmas pidades on Kagu-Eesti

tegevuskava jaotatud kolmeks tegevussuunaks:

- Tegusad inimesed
- Tulevikukindlad ettevõtted
- Kutsuv keskkond

Kagu-Eesti tegevuskava 2030 on toetav dokument riikliku strateegilise planeerimise süsteemis.

Tegevuskava kajastab keskvalitsuse tegevusi, mis on suunatud otseselt Kagu-Eestile ning mis on ära toodud ka valdkondlikes arengudokumentides.

Võru maakonna eripäraks on piiriäärne asukoht ning mitme kultuuriruumi olemasolu. Strateegilisteks eesmärkideks on maakonna eripära ära kasutamine piirkonna arenguks, ettevõtlikkuse, elukestva õppe ning kogukondade väärtustamine. Võru majandusstruktuuris ja tööhõives on suure osatähtsusega põllumajanduse, metsanduse ja toiduainetööstuse osakaal. Majandusvaldkonna strateegilise eesmärgina on arengustrateegias nimetatud kohaliku ressursi nutikat väärindamist (maakond on aastaringne turismisihtkoht, siin toodetud toit on tuntud ja hinnatud, mets on kohapeal kõrgelt väärindatud) ning kaitseväge tegevuse mõju maakonna majandusarengule. Samuti rõhutatakse vajadust toetada ja arendada maakonna omanäolisust rõhutavaid tegevusalasid ja kohaturundust ning lihtsustada tingimusi omatoodetu müügil piirkonnas ja nõudeid väiketootjatele.

Maakonna arengustrateegia tervise, heaolu ja siseturvalisuse valdkonna prioriteet on iga inimese aktiivsuse ja eneseteostuse toetamine igas eluetapis.

Haridusvaldkonna strateegilisteks eesmärkideks elukestva õppe populariseerimine ja rakendamine ning kvaliteetne ja kättesaadav gümnaasiumi- ja kutseharidus (sh Võrumaa Kutsehariduskeskuse arendamine). Jälgitakse piirkonnas kutsehariduse andmise vastavust tegelikele tööhõive prognoosidele ja koolitusvajadusele. Eesmärgiks on seatud, et Võru maakonnas saaks omandada rakenduslikku kõrgharidust.

Arengueelduste parandamiseks on oluliseks ettevõtlust toetava taristu arendamine (sh uute ettevõtlus- ja tööstusalade rajamine ja olemasolevate edasiarendamine), paremad ühendused ja liikumisvõimaluste tagamine ning koostöö ülepiiriste regioonidega. Võru maakonnas on eluks vajalikud teenused lihtsalt/mugavalt kõigile kättesaadavad (keskuste võrgustiku arendamine). Samuti riigistruktuuride kohalolu maakonnas (kaugtöö võimaluste rakendamine).

6. Üleriigiline planeering Eesti 2030+

Üleriigilise planeeringu kaheks esimeseks põhisuunaks on:

1. Tasakaalustatud ja kestlik asustuse areng, sh:

- olemasolevale asustusstruktuurile toetava mitmekesise ja valikuvõimalusi pakuva elu- ja majanduskeskkonna kujundamine;
- töökohtade, haridusasutuste ja mitmesuguste teenuste kättesaadavuse tagamine toimepiirkondade sisese ja omavahelise sidustamise kaudu.

2. Head ja mugavad liikumisvõimalused:

- teenuste, haridusasutuste ja töökohtade kättesaadavuse tagab toimepiirkondade sisene ja omavaheline sidustamine kestlike transpordiliikide abil;
- tagatud on kiire, piisava sagedusega ja mugav ühendus välismaailmaga;
- erinevaid transpordiliike kasutatakse tasakaalustatult, arvestades piirkondlike eripäradega.

Võru maakonna arengustrateegia on üleriigilise planeeringuga kooskõlas, kuna panustab mitmekesise elu- ja majanduskeskkonna kujundamisse.

Eesmärgiks on, et Võru maakonnas on eluks vajalikud teenused lihtsalt ja mugavalt kõigile kättesaadavad. Eesmärgiks on ka maakonna keskuste võrgustiku toimimine (teenuste kättesaadavus), uuenduslike transpordilahenduste (nõudetransport, sõidujagamine) rakendamine. Interneti arendamine hajaasustusega piirkondades, selleks et igas kodus oleks piisav interneti kiirus ja telefonilevi. Tagatud oleks korras teed ning arendataks edasi kergliiklusteede võrgustikku. Head transpordiühendused (hästi korraldatud ühistransport, bussi-, rongi-, lennuliikluse võimalused).

7. Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava 2021–2035

Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava 2021-2035 eesmärk on see, et Eesti teadus, arendustegevus, innovatsioon ja ettevõtlus suurendavad koostoimes Eesti ühiskonna heaolu ja majanduse tootlikkust, pakkudes konkurentsivõimelisi ja kestlikke lahendusi Eesti ja maailma arenguvajadustele.

Arengukava eesmärk on, et Eesti teadus, arendustegevus, innovatsioon ja ettevõtlus suurendavad koostoimes Eesti ühiskonna heaolu ja majanduse tootlikkust, pakkudes konkurentsivõimelisi ja kestlikke lahendusi Eesti ja maailma arenguvajadustele.

Arengukava ülesehitus järgib loogikat, mille kohaselt tagatakse teadussüsteemi baasvõimekus, mis on vajalik ühiskonna toimimiseks (teadussüsteemi suund), tagatakse ettevõtluskeskkond, mis soosib kõrge lisandväärtusega rahvusvaheliselt konkurentsivõimelise ettevõtluse arengut (ettevõtluskeskkonna suund) ning luuakse sünergiat ja lisandväärtust teadussüsteemi, ettevõtlussektori ja riigi ühistegevustes, sh Eesti arenguvajadustele fokusseeritud valdkondades, mille kaudu sünnivad uued teadmumahukad lahendused nii riigile kui uued ärivõimalused ettevõtlussektorile (teadmussiirde suund).

Arengudokumendis püstitatud eesmärkide täitmisesse aitavad kõige enam kaasa Võru maakonna arengustrateegia majanduse ja elukestva õppe valdkonnad. Võru maakonnal on Eestis ainulaadne geograafiline positsioon, paiknedes Euroopa Liidu idapiiril Venemaa ja Läti vahetus läheduses. Kaasaegsete ettevõtlus- ja tööstusalade väljaarendamine loob võimalused rakendada Võru maakonna geograafilisest asukohast tulenevat eelist – ligipääsu välisturgudele. Väärtuspõhine haridussüsteem tagab loovate ja ettevõtlike noorte pealekasvu. Head transpordiühendused toetavad ettevõtlust ja aitavad kaasa piirkonna arengule.

Transpordi ja liikuvuse arengukava 2021–2035

Eesti transpordipoliitika eesmärk on tagada elanikele ja ettevõtetele mugavad, ligipääsetavad, ohutud, kiired, nutikad ja kestlikud liikumisvõimalused kooskõlas Euroopa Liidu õigusnormides kehtestatud eesmärkidega.

Arengukava elluviimise eesmärk on tagada kogu transpordisüsteemi ligipääsetavus, ohutus ja nutikus, vähendades ühtlasi transpordisektori kasvuhoonegaase, suunates kaubavood maanteedelt keskkonnahoidlikele alternatiividele, s.o raudteele ja merele. Reisijateveos

suurendame ühistranspordi kasutamist ja aktiivseid liikumisviise (käimine, jalgrattasõit jms) ning soodustame kergliikurite (nt mono- ja elektritõukerattad) kasutamist sõiduautode ja neile rajatud ruumi arvelt.

Maakonna arengustrateegias on tegevussuundadena määratletud piirkonna arenguks soodustavate tingimuste loomine, sh ühenduste parendamine (teed, sh kergteed, ühistransport, raudtee jms). Sundliikumiste vähendamise eesmärgil kaugtöökohtade loomise, ühistranspordi arendamise innovaatiliste ja säästlikumate transpordilahenduste (nõudetransport, transpordi jagamisteenuse, sotsiaaltranspordi jne) piloteerimise ja kasutuselevõtu toel. Arengustrategia kohaselt eelistatakse ja soodustatakse säästlikumaid liikumisviise.

Maakonna üldise ja majanduse kestliku konkurentsivõime seisukohast on head ühendused ning liikumisvõimalused hädavajalikud.

Haridusvaldkonna arengukava 2021-2035

Üldeesmärk: Eesti inimestel on teadmised, oskused ja hoiakud, mis võimaldavad teostada end isiklikus elus, töös ja ühiskonnas ning toetavad Eesti elu edendamist ja üleilmset säästvat arengut.

Tegevussuund:

1. Õpivõimalused on valikurohked ja kättesaadavad ning haridussüsteem võimaldab sujuvat liikumist haridustasemete ja -liikide vahel
2. Eestis on pädevad ja motiveeritud õpetajad ja koolijuhid, mitmekesine õpikeskkond ning õppijast lähtuv õpe
3. Õpivõimalused vastavad ühiskonna ja tööturu arenguvajadustele

Et aastal 2035 oleksid õpivõimalused valikurohked ja kättesaadavad ning õppijal oleks võimalik haridustasemete ja -liikide vahel sujuvalt liikuda, on ka edaspidi oluline, et haridus oleks ühiskonnas kõrgelt väärtustatud, võimalikult palju lapsi käiks lasteaias, haridus oleks kvaliteetne ja mitmekesine ning õppeasutused autonoomsed. Äärmiselt tähtis on leida lahendused kitsaskohtadele: kuidas suurendada haridussüsteemi osaliste vastutust ja koostööd; kuidas arvestada väljaspool kooli, nt töökogemuse kaudu omandatud teadmisi ja oskusi formaalõppes, andmata järele hariduse kvaliteedis; kuidas lähtuda õppe korraldamisel õppijast ja toetada erinevaid õppijaid, arvestades nende sugu, erivajadust jne; kuidas saada õppima neid täiskasvanuid, kelle osalus elukestvas õppes on praegu tagasihoidlik.

Visioon 2020: Õppimine on eluviis. Märkame arenguvõimalusi ja otsime nutikaid lahendusi.

Võru maakonna elanike haridustase on Eesti keskmisest madalam, samuti on madalam nende inimeste hulk, kes osalevad ümber- ja täiendõppes või võtavad muul moel osa elukestva õppe programmidest. See on väljakutseks meie piirkonna ettevõtlusele, kogukondadele ning muude valdkondade arengule. Haridusasutuste jaoks on probleemiks aga õpetajaskonna keskmisest kõrgem vanus ning spetsialistide nappus, mis vähendab koolide ja lasteaedade paindlikkust reageerida õpikäsituse muutusele ning pakkuda sobivaimat tuge hariduslike erivajadustega lastele.

Võru maakonna arengustrateegia elukestva õppe valdkonna väljakutseks on tagada kättesaadav ja kvaliteetne koolieelne- ja põhikooli haridus ning gümnaasiumi- ja kutseharidus, arvestades iga õppija individuaalset ja sotsiaalset arengut. Tagada tugev karjääriõpe koolides, väärtuskasvatus, huviharidus ja noorsootöö sidusus formaalharidusega ning erivajadustega arvestamine.

Luuu soodsad tingimused elukestvaks õppeks. Koolid tuleb muuta avatud keskkondadeks, kus lisaks õpilaste õpetamisele pakutakse koolitusi ja kursusi ka täiskasvanutele (eriti lapsevanematele) ning eakatele. Haridustee katkestanutel on võimalus omandada põhikooli või gümnaasiumiharidus täiskasvanute gümnaasiumis. Kutsehariduskeskuses on vaja luua võimalused õppimiseks ka erivajadustega (nii füüsiliste kui vaimsetega) inimestele kutse õppimiseks.

Suureks väljakutseks on õpetaja ametikoha väärtustamine ning õpetajaskonna motiveerimine. Koolidesse on vaja tööle saada oma ala professionaalid ja entusiastid, kes vastastikku ka üksteise arengut toetaksid. Õpetaja peab olema sädeinimene, kes suudab innustada noori avastama, kogema ja proovima.

1. Noortevaldkonna arengukava 2021–2035

Visioon

Aastal 2035 elavad noored kõigis Eesti piirkondades tervislikku ja täisväärtuslikku elu ning on võimestatud muutma kogukonda ja riiki selliselt, et Eestis on maailma parim keskkond kasvamiseks, elamiseks ja eneseteostuseks.

Üldeesmärk

Noore avarad arenguvõimalused, turvatunne ja kindel tugi loovad Eestit, mida noor tahab edasi viia.

Noortevaldkonna väljakutsete keskmes on noored ja nende vajadused.

1. Noortega arvestamine kõikides (sh poliitika)valdkondades
2. Iga noore võimalus avastada oma andeid ja huvisid sobival moel, saada osa ühistegevustest ning tuge oma ideede arendamiseks. Noored on loov ja edasiviiv jõud Eesti ühiskonnas. Loovuse ja ettevõtlikkuse arenguks on vaja kujundada noores eneseusku ja enesekindlust,

võimaldada kogeda eksimusi ja õnnestumisi ning õppida valikutega kaasnevast. Noore andeid, huvisid ja loovust (sh nendega süvitsi tegelemist noorte huvihariduses) tuleb järjepidevalt tunnustada (sh arvestada mitteformaalses õppes omandatud teadmisi, oskusi ja kogemusi nii formaalhariduses kui tööturul) ja luua täiendavaid tingimusi nende igakülgseks arenguks. Muuhulgas on oluline luua täiendavaid võimalusi ka noortele täiskasvanutele, kelle ligipääs oma huvidega tegelemisele võib ebapiisava finantsseisu tõttu olla oluliselt piiratud.

3. Võrdsed võimalused iga noore arenguks kõigis Eesti piirkondades ja nende noorte märkamine ning toetamine, kes erinevatel põhjustel loodud võimalustest osa ei saa. Kõrvalejäämist ja heitumust tuleb vältida, sh toetades noorte vaimset tervist ning säilitades noore eneseusk. Selleks on vaja pakkuda tuge noore püstitatud ootuste saavutamiseks ja aidata maandada riske, et ennetada suuri tagasilööke. Tõrjutusriski sattunud noored ei ole sageli võimalustest teadlikud ning vajavad seetõttu suuremat märkamist ja professionaalset tuge. Oluline on vähendada vaesuse ja muude ebavõrdsete olude mõju noore arenguvõimalustele.

4. Vajalikud oskused ja tugi iseseisvumiseks. Iga noorele peab olema tagatud võimalus iseseisvuda ja elus edasi jõuda, sh hariduse omandamisel kui tööturule sisenemisel ja seal edukal toimimisel. Et noorel kujuneksid eeldused ise hakkama saada, on vaja teda enne iseseisvumist võimestada, sh toetada tema vaimset ja füüsilist tervist ning tasakaalu. Oluline roll on nii pere- kui kogukonnal, sõpradel ja haridus- ning noorsootööasutustel, mis sisustavad noore ajast arvestava osa. Keerulisematest tingimustest pärit noored või need, kellel on raskusi vastutuse võtmisega, vajavad enam tuge, et ennetada nende kõrvalejäämist ja tõrjutust ning vältida sotsiaalset kihistumist ja tõrjutust.

5. Noorsootöö teenuste (sh noorte huvihariduse) kättesaadavus sõltumata noore elukohast. Noorsootöö (sh noorte huvihariduse) võimaluste ebapiisav kättesaadavus ning seeläbi noorte tähelepanuta jätmise tähendab ühiskonna jaoks pikas perspektiivis suuremaid kulutusi (OECD hinnangute põhjal võivad õpingutest ja tööturult kõrvale jäänud noortega seotud kulud moodustada kuni 1% SKP-st). Kesine ligipääs noorsootöö- ja nõustamisteenustele lapseas võib avaldada pikaajalist pärssivat mõju isiksuse arengule ja pidurdada oskuste arengut.

6. Noorte stardipositsioon tuleviku väljakutsete ning globaalsete trendidega toimetulekuks. Arvestades tulevikutrende ja kompleksseid väljakutseid, on noorte edukaks toimetulekuks oluline luua võimalusi seotud pädevuste omandamiseks (sh digipädevused, kriitilise analüüsi ja probleemilahendamise-, aga ka sotsiaal-emotsionaalsed oskused). Lisaks on oluline noorte teadlikkuse ning valmisoleku kasvatamine panustamiseks tuleviku väljakutsete – nt tulevikutöö, keskkonnahoid, kliima, tervis ning tehnoloogia – lahendamisse.

7. Noorte loomulik osalus neid puudutavate otsuste tegemisel. Noore kuuluvustunne ja kaasatuse taju sõltuvad sellest, kas tema mõtteavaldused leiavad ärakuulamist ja arvestavat vastukaja kodus, koolis ja kogukonnas, kas ta tunneb kokkukuuluvust eakaaslastega ja kas ühised ettevõtmised on kogukonnas tähenduslikud. Noortel on vaja teadmisi, oskusi ja hoiakuid selleks, et ühiskonnas osaleda ja kaasa rääkida, aga ka laiemalt ühiskondlike muutustega toime

tulla. Võimalus osaleda aitab vältida sotsiaalset apaatsust või vajadust ja soovi end radikaalselt väljendada. Osaluse suurendamiseks peab kaitsma noorte õigusi ja toetama nende kodanikuosalust, sh nende eakohast kaasumist esindusdemokraatiasse. See on tugeva kodanikuühiskonna arengu ning demokraatia püsimise alus.

8. Noorsootöö (sh noorte huvihariduse) jätkusuutlikkus ja töötajaskonna väärtustamine kõigis Eesti piirkondades. Noortevaldkonna töötajate palgatingimused ja sotsiaalsed garantiid on võrreldes näiteks haridusvaldkonnas samaväärset tööd tegevate spetsialistidega oluliselt kehvemad. Erialase enesetäiendamise võimalused on piiratud. Oluline on suurendada ka erialase kvalifikatsiooniga töötajate arvu valdkonnas (eeskätt väljaspool suuremaid keskuseid).

Noorsootöö (sh noorte huvihariduse) jätkusuutlikkuse seisukohalt on oluline väärtustada noortega töötajaid, võttes seejuures arvesse, et erinevad tegevuskeskkonnad nagu avatud noorsootöö, noorte huviharidus ja huvitegevus, laagrid jm eeldavad osati ka eriomaseid vajalikke pädevusi ja erialast ettevalmistust ning oluline on ka noortega tegelevate vabatahtlike panus. Noortega töötavate spetsialistide positsioon ühiskonnas vajab tugevdamist.

Võru maakonna arengustrateegia kestliku kogukonna ning kultuuri ja eripära valdkondade eesmärkides on toodud:

Meie maakond on parim paik laste ja noorte füüsiliseks ning vaimseks arenguks, siin on hästi toimetulevate inimeste kasvulava.

Tegevussuundadena on nimetatud, et noortele oleks tagatud mitmekülgne huviharidus, võimalused ja vahendid huvitegevuseks ning noorte arvamuse kuulamine ja arvestamine. Noorte märkamine ja tekkivate huvigruppide võimestamine.

Noortevaldkonna arengukava üld- ja alaeesmärkide täitmine on maakonna arengustrateegias kajastatud.

2. Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030

„Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030“ (PõKa 2030) seob tervikuks põllumajanduse, kalanduse, vesiviljeluse, toiduainetööstuse ning maa- ja rannapiirkondade arengusuunad.

Arengukava eesmärk on kaasa aidata nende valdkondade konkurentsivõime suurenemisele, toidujulgeolekule, maa- ja rannapiirkondade kestlikule arengule, heale taime- ja loomatervisele, muldade seisundi paranemisele, toiduohutusele ning puhta keskkonna ja liigilise mitmekesisuse säilimisele. Sellega loob PõKa 2030 neis valdkondades lisandväärtuse suurendamise eeldused, võttes arvesse biomajanduse, säästva arengu ja keskkonnaalaseid eesmärke, ning loob võimalusi valdkondadevaheliseks koostööks.

Eesti põllumajanduse ja kalanduse kestlikkuse, arengu ja konkurentsivõime tagamiseks on oluline muuta paremaks kõigi osapoolte (ettevõtjad, avalik sektor, haridus-, teadus- ja arendusasutused, mittetulundusühingud jm) tööd ning parandada toodangu kvaliteeti. Arengukavas on eesmärkide saavutamiseks vajalikud sekkumised jagatud seetõttu kaheksa tegevussuuna vahel: põllumajanduskeskkond; taimetervis, loomade tervis ja heaolu; toiduohutus; kvaliteetsed sisendid põllumajanduses; põllumajandussaaduste tootmine, väärindamine ja turustamine; maa- ja rannapiirkonna areng; teadus ja innovatsioon ning teadmussiire; kestlik kalandus.

PõKa 2030 eesmärkide täitmisesse panustab ka erasektor oma valdkondlike arengukavade tegevustega.

Võru maakonna arengustrateegia toetab maaelu arengukavas sätestatud prioriteete ja eesmärke.

Võru maakonnale on iseloomulik suur turismi- ja puhkemajanduse ning traditsiooniliste majandusharude (metsa- ja põllumajanduse) osatähtsus. Strateegilisteks eesmärkideks on ressursi kõrge väärindamine läbi innovatsiooni ja uuendusliku lähenemise, nutikuse ja paindlikkuse ning toodetele lisandväärtuse andmine. Oluliseks peetakse ettevõtlusaktiivsuse tõstmist, maakonna eripära kasutamist ettevõtluse hüvanguks, tõhusat koostööd avaliku ja erasektori vahel ühiste eesmärkide saavutamiseks ning häid võimalusi ettevõtmiseks ja ametialaseks eneseteostuseks. Võru maakonna ettevõtluskeskkond ja noored kannavad edasi maakonnale omaseid väärtusi.

3. Kultuuri arengukavaga 2021 – 2030

Kultuur 2030 üldeesmärk: Eesti kultuur on elujõuline, arenev ja maailmale avatud ning kultuuris osalemine on loomulik osa iga inimese elus.

Seda toetavad kolm alameesmärki:

1. Eesti kultuurielu on tugev ja toimiv

Eesti kultuurielu on mitmekülgne, kõrgetasemeline ja rahvusvaheline, tagatud on professionaalide ja kultuuri hindava publiku järelkasv ning loodud on soodsad tingimused nii loometegevuseks kui ka kultuuris osalemiseks kõikidele inimestele üle Eesti ning välismaal elavatele rahvuskaaslastele.

2. Eesti kultuurimälu on hoitud ja hinnatud

Eesti rikkalik vaimne ja aineiline kultuuripärand on hästi hoitud, uuritud ja teadvustatud, kultuuripärand on elavas kasutuses ja inimestele oluline, tagatud on kultuuripärandi pikaajaline füüsiline ja digitaalne säilimine ning kättesaadavus. Eesti kultuurilugu on väärtustatud ja teaduslikult uuritud, avaldatakse ja uuritakse Eesti kultuuri seisukohast olulisi tüvitekste.

3. Kultuuri ja loovuse roll ühiskonna arengus on väärtustatud

Kultuur ja loovus on tihedalt lõimitud eri valdkondadega, toetades ühiskonna terviklikku ja kestlikku arengut ning aidates kaasa Eesti konkurentsivõimele, sotsiaalse ja majandusliku heaolu kasvule ning rahvusvahelisele kuvandile.

Võru maakonna arengustrateegia aitab kaasa riikliku kultuuripoliitika eesmärkide saavutamisele. Võru maakonna väärtuseks on eripärasus. Maakonnas on mitu kultuuriruumi. Eesmärkideks on Seto ja Vana-Võromaa kultuuriruumide elujõulisus, traditsioonide hoidmine ja arendamine, piirkonna ja kogukondade omanäolisuse ning kultuuritraditsioonide hoidmine. Teeme kõik selleks, et meil oleksid tugeva identiteediga kogukonnad, kes hoiavad ja kannavad edasi oma paikkonna keelt ja kultuurilist eripära ning ka ettevõtluskeskkond ja noored kannaksid edasi maakonnale omaseid väärtusi.

12. Spordipoliitika põhialused aastani 2030

Eesti spordipoliitika visiooniks ja üleriigiliseks eesmärgiks on, et aastal 2030 vastab eestimaalaste vaimne ja kehaline tasakaal ning heaolu Põhjamaade tasemele ning Eestis on kehalist aktiivsust soodustav elukeskkond koos kaasnevate teenustega, mis toetavad inimeste tervena elatud eluea pikenemist ja eneseteostust ning majanduskasvu.

Võru maakonnas on palju spordirajatisi, samuti pakub mitmekesine maastik võimalust tegeleda erinevate spordialadega ja aktiivse liikumisega. Kohati on probleemiks spordirajatiste vähesus ja nende seisukord. Omavalitsused vajavad uusi palliplatse, terviseradu ja väljõusaale. Murekohaks on olemasoleva spordivarustuse vananemine. Vajalikud on investeeringud olemasolevate spordirajatiste parendamiseks ning uute rajamiseks.

Kestliku kogukonna valdkonna ühe strateegilise eesmärgina on nimetatud, et meie maakond on parim paik laste ja noorte füüsiliseks ja vaimseks kasvamiseks ja arenemiseks, siin on hästi toimetulevate inimeste kasvulava ning tegevussuunana on välja toodud noortele mitmekülgse huvihariduse tagamine, võimalused ja vahendid huvitegevuseks ning et maakonnas oleksid võimalused aastaringselt erinevate spordialadega tegelemiseks.

Võru maakonnas on säilinud kogukondlik mentaliteet ja eluviis, vabatahtlikkusele tuginevad tugevad ja aktiivsed organisatsioonid: Võrumaa Spordiliit, Kaitseliit (s.h. Noorkotkad ja Kodutütred), Politsei (abipolitseinikud), Päästeamet (vabatahtlikud päästjad), Meie, külaseltsid. Meil on olemas spordirajatised, kogukonnakeskused, kultuuriobjektid.

Tervise ja heolu ning siseturvalisuse valdkonna eesmärkideks on see, et maakonna inimene elab kaua ja tervena, leiab eneseteostust kogu elukaare vältel ning meie inimene on hoitud (võrdsete võimaluste loomine, sotsiaalse tõrjutuse ja ebavõrduse vähendamine).

Kokkuvõtvalt toetab arengustrateegia igati Eesti spordipoliitika visiooni ja eesmärki.

13. Rahvastiku tervise arengukava 2020-2030

Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030 eesmärgid on:

Eesti inimeste keskmine oodatav eluiga kasvab 2030. aastaks meestel 78 ja naistel 84 eluaastani ning keskmine tervena elada jäänud aastate arv kasvab meestel 62 ja naistel 63 eluaastani.

Tervena elada jäänud aastate arv kasvab kiiremini kui oodatav eluiga ehk inimesed elavad suurema osa oma elust tervisest tulenevate piiranguteta.

Ebavõrdsus tervises (sugude, piirkondade ja haridustasemetega vahel) väheneb vähemalt selliselt, et 2030. aastaks ei ole eluiga üheski maakonnas Eesti keskmisest lühem kui kaks aastat ning põhiharidusega inimeste keskmine oodatav eluiga ei jää kõrgharidusega inimeste keskmisest oodatavast elueast maha rohkem kui kaheksa eluaastat.

Eesmärkide saavutamiseks on vajalik, et aastaks 2030 ei oleks meeste ja naiste oodatava eluea vaheline erinevus suurem kui kuus aastat ning tervena elada jäänud aastate vaheline erinevus suurem kui üks aasta. 2019. aastal oli meeste ja naiste oodatava eluea vahe 8 aastat (Joonis 1) ja sünnihetkel tervena elada jäänud eluaastate vahe 3,5 aastat

Piirkondliku ebavõrdsuse vähendamiseks tervises on vajalik, et aastaks 2030 ei oleks oodatav eluiga üheski maakonnas Eesti keskmisest lühem kui kaks aastat ning tervena elada jäänud aastad pikeneksid kõikides maakondades. 2019. aasta seisuga oli Ida-Virumaa inimeste oodatav eluiga keskmiselt 4 aastat madalam kui Harjumaal ja Tartumaal ning 2 aastat madalam kui Eestis keskmiselt. Sünnihetkel oli tervena elada jäänud eluaastate arv kõige madalam Võrumaal ja Põlvamaal, kus see oli üle 14 aasta madalam kui Läänemaal ja üle kümne aasta madalam kui Eesti keskmine.

Tervise ebavõrdsuse vähendamiseks erineva haridustasemega inimeste vahel on vajalik, et oodatava eluea erinevus põhi- ja kõrgharidusega inimeste vahel ei ole aastaks 2030 suurem kui kaheksa eluaastat ning tervena elada jäänud aastad pikenevad kõikide haridustasemetega puhul. 2019. aastal oli põhiharidusega ja kõrgharidusega inimeste oodatava eluea vahe 9,5 aastat ja sünnihetkel tervena elada jäänud eluaastate vahe 15,5 aastat.

Võru maakonna arengustrateegia tervise ja heaolu ning siseturvalisuse valdkonna prioriteet on iga inimese aktiivsuse ja eneseteostuse toetamine igas eluetapis, et inimesel oleks motivatsioon anda vastavalt oma võimetele maksimaalne panus ühiskonna toimimisse ning luua inimesele turvatunne raskuste ületamisel, et kriisid mööduksid võimalikult kiiresti ja edukalt. Inimese heaolu sõltub kõige enam kolmest tegurist: kogukondlikud suhted (sotsiaalne sidusus), haridus ja tööhõive (eneseteostus). Strateegia põhineb nende kolme teguri arendamiseks meie piirkonna tugevuste võimendamisele ja eesmärgipärasel kasutamisele.

Maakonna arengustrateegia aitab täita rahvastiku tervise arengukava 2009–2020 strateegilise valdkonna üldeesmärki, milleks on tervena elatud eluea pikenedamine enneaegse suremuse ja haigestumise vähendamise kaudu.

14. Eesti infoühiskonna arengukava 2020

Arengukava keskmes on riigis info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamist ja nutikate lahenduste loomist võimaldava keskkonna tagamine. Selle raames on üks arengukava alaeesmärk majanduse kasvu, riigi arengut ja elanike heaolu toetava info- ja kommunikatsioonitehnoloogia taristu loomine. Selline taristu on vajalik, et tagada paremini ühiskonna sidusust.

Maakonna arengustrateegia kontekstis on oluline, et Võru maakonnas on eluks vajalikud teenused lihtsalt ja mugavalt kõigile kättesaadavad. Selle eesmärgi täitmiseks on vajalik kiire internetiteenuse arendamine üle maakonna ning kvaliteetse mobiilside olemasolu.

15. Siseturvalisuse arengukava 2020-2030

ÜLDEESMÄRK: Eesti inimesed tunnevad, et nad elavad vabas ja turvalises ühiskonnas, kus igaühe väärtus, kaasatus ja panus kogukonna turvalisusesse loovad ühe turvalisima riigi Euroopas. Koostöös parandatakse elukeskkonda, vähendatakse ohtu elule, tervisele, varale ja põhiseaduslikule korrale ning tagatakse kiire ja asjatundlik abi.

Tähelepanu keskmes on Eesti inimeste ja igaühe panus, et rõhutada võrdsust, kuna on oluline, et inimesed tunneksid endid ühtmoodi turvaliselt, olenemata elukohast, keelest, soost, rassist, vanusest, puudest jmt.

Eesmärgis on olulisel kohal ka vaba ja turvaline ühiskond, kuna turvalisus ja õigused-vabadused peavad käima käsikäes. Aastatel 2020–2030 on vaja inimeste turvatunne ja Eesti siseturvalisuse hoida stabiilsena ja võimalusel neid kasvatada. Olulisele kohale on seatud igaühe väärtus, kaasatus ja panus kogukonna turvalisusesse.

Inimeste kaasatust ja panust iseenda ja kogukonna turvalisusesse on vaja aastatel 2020–2030 olulisel määral parandada, luues selleks vajalikke eeldusi. Sellise lähenemise toimimiseks peab riik oma asutuste kaudu looma ja pakkuma asjakohaseid lahendusi ja tekitama inimestes turvalisuse suurendamise vastu huvi. Inimesed peavad tundma oma väärtust ning oskama ja olema motiveeritud kaasa lööma. Panustamise ning enda ja teiste ohtude eest kaitsmise eeldus on inimeste oskus ja teadlikkus turvalisuse teemadel, mida on samuti vaja suurendada.

Eesmärgi seadmisel on silmas peetud ka tavapärasemate rändeliikidega seotud probleeme. Eestisse on teretulnud inimesed, kes tahavad aktiivselt panustada Eesti ühiskonna arengusse. Siseturvalisuse keskmes on inimeste elu, tervise ja vara kaitsmine. See sõltub nii igaühel endast, väliskeskkonnast, sealhulgas looduskeskkonnast, kui ka elukeskkonnast, mida parandades vähendatakse ohte. Keskkonnast tulenevaid ja keskkonda ähvardavaid ohte peab ennetama ja ära hoidma, kasutades selleks mõistlikke lahendusi.

Aastatel 2020–2030 on vaja oluliselt vähendada elu, tervise ja varakahjusid. Peale selle, et riik loob inimestele kaasalöömisvõimalusi ja kaasab neid turvalisuse tagamisse ning toetab nende oskusi, peab riik jätkusuutlikult tagama igapäevase valmisolek

Avalike teenuste kättesaadavus maakonna igas paigas on kestliku kogukonna üks väljakutsetest. Siseturvalisuse valdkonnas on oluliseks koostöövõrgustike arendamine ja kogukonnakeskne lähenemine. Turvalisuse tagamisel toimib sujuv koostöö elanike, riigiasutuste, kohaliku omavalitsuse üksuse, ettevõtete ja vabaühenduste vahel. Eesmärgiks on see, et Võru maakonnas on eluks vajalikud teenused lihtsalt ja mugavalt kõigile kättesaadavad ning tagatud peavad olema keskuste võrgustiku areng ja pakutavate teenuste miinimumtase. Lähiaastate väljakutseteks on haldusvõimekuse tõstmine ning koostöö arendamine, maakonna keskuste ja toimepiirkondade võrgustiku toimimine, et tagada kogu maakonnas töökohtade ning teenuste kättesaadavus ning seeläbi elukvaliteet nii linnades kui maapiirkondades.

16. Heaolu arengukava 2016-2023

Heaolu arengukava elluviimiseks on püstitatud kaks üldeesmärki:

1. Tööhõive kõrge tase ning pikk ja kvaliteetne tööelu.

2. Sotsiaalse ebavõrdsuse ja vaesuse vähenemine, sooline võrdsus ning suurem sotsiaalne kaasatus.

Töö annab inimestele võimaluse eneseteostuseks ja majanduslikuks kindlustatuseks ning on seetõttu üks põhiline sotsiaalmajandusliku arengu eeldus ja hea elukvaliteedi alus.

[Heaolu arengukava 2023-2030 koostamise ettepanek_täiendatud_30.03 \(1\).pdf](#)

Maakonna arengustrateegia tervise ja heaolu ning siseturvalisuse valdkonna prioriteet on iga inimese aktiivsuse ja eneseteostuse toetamine igas eluetapis, et inimesel oleks motivatsioon anda vastavalt oma võimetele maksimaalne panus ühiskonna toimimisse ning luua inimesele turvatunne raskuste ületamisel, et kriisid mööduksid võimalikult kiiresti ja edukalt. Inimese heaolu sõltub kõige enam kolmest tegurist: kogukondlikud suhted (sotsiaalne sidusus), haridus ja tööhõive (eneseteostus).

17. Eesti säästva arengu riiklik strateegia „Säästev Eesti 21“

Eesti säästva arengu eesmärgid: 1. Eesti kultuuriruumi elujõulisus; 2. Inimese heaolu kasv; 3. Sotsiaalselt sidus ühiskond; 4. Ökoloogiline tasakaal.

Strateegia eesmärk on ühendada ülemaailmsest konkurentsist tulenevad edukuse nõuded säästva arengu põhimõtete ja Eesti traditsiooniliste väärtuste säilitamisega.

Võru maakonna eripäraks on mitme kultuuriruumi olemasolu ning rikkalik kultuuripärand. Seetõttu on väljakutseteks omanäoliste võru ja seto kultuuride säilitamine, arendamine ning tutvustamine, omanäolisuse toetamine ja hoidmine piirkondades ning maakonna omapära rõhutamine, pärandkultuuri sidumine tänapäevaga ning selle edasiarendamine.

28. Sidusa Eesti arengukava

Arengukava visioon annab sihi ja ambitsiooni, millisena soovime Eestit näha 2030. aastal. Visiooni mõte on kõnetada eesti inimesi olenemata nende kultuuritaustast või elukohast:

Eesti on peresõbralik ja kestlik rahvusriik, riik, kus kõigil on hea elada.

Eestis on hea perekonda luua ja lapsi kasvatada.

Väärtustatakse ja toetatakse lapsevanemaid, tugevate ja kestvate peresuhete loomist ja hoidmist.

Eesti on lasterikas ja tagatud on rahvastiku järelkasv.

Eesti inimesed on koostöömeelsed, jagavad ühist kultuuriruumi ja tunnevad ühtekuuluvust, sõltumata emakeelest või kultuuritaustast.

Olenemata mitmekesisusest jagavad inimesed demokraatlikke väärtusi ja kannavad ühtset Eesti identiteeti.

Rahvastiku- ja lõimumispoliitika on inimesekeskne ja toetab kogukondade arengut. Inimesed tunnevad, et nad on väärtustatud ja kaasatud ning mõistavad enda rolli ja võimalusi kogukonda ja ühiskonda panustada.

Eesti inimesed soovivad oma elu Eestiga siduda, nad osalevad aktiivselt kogukondlikus ja ühiskondlikus elus ning aitavad kaasa riigi arengule – selleks on neil palju mitmesuguseid võimalusi nii Eestis kui ka võõrsil elades.

Maakonna arengustrateegia visiooni elluviimisesse on kaasatud kodanikuühendused, organisatsioonid ja ettevõtted, maakonna inimesed. Kodanikuühiskonna arengu toetamine on maakonna arengustrateegia üheks läbivaks põhimõtteks. Väljakutseks on kodanikuühenduste tegutsemisvõimekuse tõstmine, sealhulgas elanike ühiskondliku aktiivsuse tõstmine.

10. Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030

Maakonna arengustrateegia toetab Eesti keskkonnastrateegias püstitatud eesmärkide täitmist.

Võru maakonna arengustrateegia kohaselt kasutatakse ressursse efektiivselt, mida soodustab loodussõbralike tehnoloogiate kasutamine. Maakonna elukvaliteet on kõrge, mida soodustab puhas keskkond (puhas loodus ja puhas õhk). Edukalt rakendatakse kaugtöö võimalusi.

Maakonnale omased loodusmaastikud ja traditsioonilised kultuurmaastikud on säilinud, tehiskeskkond ei domineeri roheline elukeskkonna üle, säilinud on ka puutumatu loodusega kaitsealad.

Inimesed on teadlikud vajadusest toimida nii, et keskkond säiliks puhtana ja ohutuna. Harrastatakse tervislikku eluviisi.

20. Turismistrateegia 2022-2025

Turismistrateegia on visioon Eesti turismisektori COVID-19 pandeemiajärgseks elujõu ja kohanemisvõime taastamiseks aastaks 2025. Strateegia elluviimiseks püstitab riik strateegilised eesmärgid kolmes prioriteetses valdkonnas:

1. Toote- ja sihtkohaarendus: Eesti on kestlik turismisihtkoht, mis pakub külastajale vaheldusrikast ja ehedat reisielamust kõikidel aastaegadel.
1. Nõudluse taastamine: Eesti külastatavus ja turismiteenuste eksport ületab kriisieelset taset.
2. Ühenduste tagamine: Eesti on hästi ühendatud peamiste sihtturgudega ning pakutavad turismitooted ja -teenused on mugavalt ligipääsetavad.

Strateegia lähtub riigi pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“ eesmärgist tagada Eesti külalistele positiivne kogemus ning kasutada turismi tasakaalustatud mõju kohalikule kultuurile ja keskkonnale. Lisaks ka „Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtlike arengukava 2021–2035“ alaeesmärgist soodustada ettevõtlikkust ning teadmismahuka

ettevõtluse teket ja kasvu, kõrgema lisandväärtusega toodete ja teenuste loomist ja eksporti ning investeringuid kõigis Eesti piirkondades.

Maakonna visioon on turismiarenduskavaga kooskõlas – oma kultuuri ning eripära hoidmine ning arendamine (strateegiline eesmärk) muudab piirkonna seda külastavate turistide jaoks huvipakkuvaks.

Turismialaselt on Võru maakonnal suur potentsiaal tänu Seto ja Vana-Võromaa kultuuriruumile, mitmekesisele loodusele, rohketele huviobjektidele ja piiriäärsele asukohale ning olemasolevatele teenustele. Väljakutseks on neis peituvate võimaluste maksimaalne rakendamine.

21. Energiamaajanduse arengukava aastani 2030

Eesti energiapoliitika arengukavas lähtutakse sellest, et tarbijatele oleks tagatud mõistliku hinna ja kättesaadavusega energiavarustus, et keskkonnamõjud oleksid aktsepteeritavad ning et see oleks kooskõlas Euroopa Liidu pikaajalise energia- ja kliimapoliitikaga. Samuti peab energiamaajanduse arenguplaanide rakendamine olema majandusliku konkurentsivõime poolest kõige kasulikum. Veel määrab uus kava lähtekohad taastuvenergia ja energiasäästu tegevuskavadele ning hoonete renoveerimise visioonile.

Uus kava paneb paika suuna aastani 2030, kuid annab sihte ka kuni 2050. aastani.

Võru maakonna kliima- ja energiakavas püstitati visioon, et aastal 2030 on Võru maakond konkurentsivõimelise majandusega ja energiatõhus maakond, kus on tagatud kvaliteetne ja liigirikas elukeskkond ning valmisolek ja võime kliimamuutustest põhjustatud ebasoodsaid mõjusid teadmiste põhiselt vähendada ja positiivseid mõjusid võimalikul parimal viisil ära kasutada.

Eesmärgiks on maakondliku energia ja kliimakava eesmärkide rakendamine. Kava peamised tegevussuunad on:

- Taastuvenergia tootmisvõimekuse kasvatamine, selleks vajalik võrkude läbilaskevõime ja taastuvenergia tarbimise osakaalu suurendamine, et tõsta energiapuudust ja vähendada sõltuvust taastumatutest/fossiilsetest energiaallikatest.
- Hoonete energiatõhususe suurendamine, mis tagatakse kortermajade ja avaliku sektori hoonete rekonstrueerimisega ja energiatõhusamaks muutmisega.
- Transpordi vajaduspõhise taristu ja korralduse arendamine. Selleks arendatakse ja rekonstrueeritakse teede- ja raudteetaristut ning viiakse läbi vajaduspõhise transpordi arendustegevusi.

22 Eesti digiühiskonna arengukava 2030

Eesti digiühiskonna arengukava 2030 sisaldab visiooni ja tegevusplaani, kuidas Eesti majandust, riiki ja ühiskonda digitehnoloogia abil järgmise kümnendi jooksul edasi arendada. Digiühiskonna alal on endiselt ambitsioon kasutada info- ja kommunikatsiooni-tehnoloogiat ehk digilahendusi võimalikult nutikalt ja rohkelt ära, et seeläbi saavutada „Eesti 2035“1 sihid. Otsesemalt panustatakse läbi järgnevate alaeasmärkide:

- Eesti majandus on uuendusmeelne ja teadmistepõhine, kasutades uusi tehnoloogiaid ja ärimudeleid ning paindlikke töövorme. Arengukava panustab läbi selle, et on loodud soodsad tingimused ettevõtluse teadus- ja arendustegevuseks ning innovatsiooniks. Eesti majanduskeskkond kutsub töötama, ettevõtteid asutama või siitkaudu virtuaalselt äri ajama, investeerima, looma ja katsetama uusi lahendusi, millest on kasu ühiskonnale laiemalt.
- Elukeskkonna kujundamisel arvestatakse kõigi inimeste vajadustega ning otsustes järgitakse läbivalt kvaliteetse ruumi põhialuseid ja kaasava disaini põhimõtteid, et tagada igapäevale nii vaimse, füüsilise kui ka digiruumi ligipääsetavus ja mugavus. Arengukava tegevused panustavad läbi selle, et kasutusel on uuenduslikud tehnoloogiad ja looduslähedased lahendused, mis vähendavad kliimamuutuste mõju, ajakulu vahemaade läbimisel ja tagavad hea elukeskkonna terves Eestis.
- Eesti on uuendusmeelne, teadmiste loomist ning kasutamist väärtustav riik, kus ühiskonnaelu korraldatakse uute, inimesekesksete ja tõhusate tehnoloogiate abil. Arengukava tegevused panustavad läbi selle, et valitsemiskorraldus soosib ühiskonna sidusust, uute lahenduste kasutuselevõttu, innovatsiooni ja paindlikku riigivalitsemist. Avalikud teenused on taustal toimivad ja etteaimavad ning andmeruum kaitstud. Eesti riigikorraldus ja inimeste osalus selles on trende loov ja eeskujuks teistele riikidele. Digiühiskonna 2030. aasta visioon on, et Eesti oleks täis digiväge.

See kätkeb järgnevat:

- meie elukorraldus on vägev – on lihtne teha asju, mida vajame või tahame;
- oleme digiväega kaitstud – meie digielu on turvaline ja lähme digiarengus julgelt edasi;
- meie majandus on digiväeline – digilahendused on kogu majanduse mootor;
- digiväel väärtustame iga inimest ja loome ühist;
- Eestis on väetatud pind tulevikulahenduste loomiseks.

Visiooni elluviimiseks on siinses arengukavas seatud täpsemad eesmärgid ja kavandatud tegevussuunad kolmel alal:

- a. arendada digiriiki ehk digilahenduste kasutamist avalikus sektoris, sest digiriigi üldist arendamist ei hõlma ükski teine arengukava ning lisaks on avalik sektor Eesti digiühiskonna arengu eestvedaja ja suunanäitaja. Põhieesmärk on saada avalike teenuste kasutamisel parim kogemus, et meie elukorraldus olekski vägev, nagu visioonis on esile toodud. Selle nimel on kavas teha järgmised digiriigi arenguhüpped ja tagada seni loodud digiriigi kestlikkus.

- b. arendada elektroonilist sidet ehk ühenduvust, sest piisav ühenduse kättesaadavus on digilahenduste kasutamise alus, olgu tegu inimese igapäevaelu või ettevõtlusega. Põhieesmärk on see, et kiire side jõuaks taskukohaselt kõikjale Eestis.
- c. arendada riiklikku küberturvalisust, sest juhul, kui on tagatud vajalik usaldus, saame visioonis sõnastatult digiarengu teel julgelt edasi minna. See ala hõlmab küberturvalisuse tagamist nii avalikus sektoris kui ka majanduses laiemalt. Põhieesmärk on hoida Eesti küberruum usaldusväärne ja turvaline. Arvestades kasvavaid riske ja senist baasi, on see iseenesest juba parajalt ambitsioonikas siht.

Võru maakonna arengustrateegias on taristu ja keskkonna valdkonnas on nõrkusena välja toodud kiire internetiühenduse puudumine paljudes maakonna piirkondades. Eesmärgiks on tagada üle maakonna kiire internetiühendus, kas lairiba või mõne muu innovaatilise lahenduse abil. Kiire interneti olemasolu loob muu hulgas eeldused internetipõhiste riigi ja kohalike omavalitsuse pakutavate teenuste tarbimiseks, kaugtöö võimaluste arendamiseks maakonnas ja ettevõtluse arenguks. Samuti on oluline mobiilside võrgu edasiarendamine, et tagada kvaliteetne teenus üle kogu maakonna.

Tähtis on kaasava ja avatud valitsemise põhimõtete rakendamine. Oluliseks on koosloome, mille heaks näiteks on Võru maakonnas korraldatavad loometalgud Vunki Mano.

Digivõimaluste kasutamine ja arendamine on maakonnas väljakutseks ning see on fookuses kõikide valdkondade tegevussuundades.

Hea valitsemise ja digivõimekuse kasv on üheks eesmärgiks, millega suurendada haldusvõimekust ning selle läbi kodanike kaasatust ja tõsta nende rahulolu.